

TEKST PAUL STRAATSMAN | FOTO'S JAN ZEEMAN

Vanaf linksboven met de klok mee: de voormalige vuurtoren van Workum; Dorien Haagsma in het Workumer Nieuwland; op de route moet over hekken worden geklauterd, ook door fotograaf Jan Zeeman; de sluis van Workum; Hindeloopen ademt historie; het gebied tussen Hindeloopen en Workum.

HOE WORKUM TWEE VLIEGEN IN EEN KLAP SLOEG

Leesteken: ringdijk

Een ringdijk is een dijk rondom een bemalen stuk land. Meestal liggen ze rondom polders, maar in Zeeland worden ze ook aangelegd om schorren en slikken te ontginnen. Een ringdijk houdt water tegen, maar is niet in staat de polder droog te houden. Om te voorkomen dat die als een badkuip volloopt is een stelsel van sloten, molens, kades en boezems nodig.

Kijk voor meer informatie op www.leestekensvanhetlandschap.nl

Dijken en polders, ze vormen zo'n vanzelfsprekend onderdeel van ons landschap dat je eraan voorbijgaat hoeveel werk er overleg aan hun aanleg voorafgaat. Dorien Haagsma verdiepte zich in de totstandkoming van het Workumer Nieuwland.

Dijk rondom een stuk land dat wordt bemalen', zo luidt kort en bondig de omschrijving van het leesteken ringdijk, de aanleiding voor deze wandeling. Heeft weinig om het lijf, zou je kunnen denken, zo'n dijk aanleggen en vervolgens een polder: je neemt een gebied naar keuze, bedijkt het, kwestie van bemalen en klaar is Kees. Maar de praktijk is weerbarstig, zeker in de 17de eeuw.

Dorien Haagsma (Workum, 1977) verdiepte zich in de geschiedenis van het Workumer Nieuwland, of preciezer: achterhaalde de factoren die een rol speelden bij de inpoldering van het gebied (1621-1635) tussen Workum en Hindeloopen. De geschiedenis vóór de inpoldering dus. Haagsma deed dat voor de scriptie waarmee ze in 2015 de studie land- en geschiedenis afrondde. De keuze voor dat onderwerp is niet vreemd wanneer je weet dat Haagsma, architectuurhistoricus, sinds 2010 bij de gemeente Zuidwest-Fryslân werkzaam is als beleidsmedewerker erfgoed. Ze weet dus hoe de hazen lopen als het gaat om plannen en de uiteindelijke uitvoering. „Wie betaalt wat? Dat was een belangrijke factor in de 16de en 17de eeuw, en dat is nu nog steeds zo.”

Zeilboten, fietsers, ijsjes-eters met de voeten bungelend over de kade: het is druk bij de sluis van Workum – maar niemand lijkt zich druk te maken. Het lome nazomerweer heeft zijn tempo aan het stadje opgelegd, alleen de brugwachter moet een tandje bijschakelen. „De boel verzandde”, zegt Haagsma wijzend over It Soal, het kanaal dat het stadje verbindt met het IJsselmeer. „In de 16de eeuw dreigde Workum zijn verbinding met het open water, en daarmee zijn positie als handelsstad, te verliezen. De enige manier om dat te voorkomen was de aanleg van dit kanaal. Tegelijkertijd werd het Nieuwland ingepolderd. Daarmee sloeg Workum twee vliegen in een klap.”

Een waddegebied, zo zag het gebied tussen Workum en Hindeloopen eruit voor de inpoldering. Haagsma heeft een stapelkaart bij zich dat ze tijdens de wandeling geregeld tevoorschijn haalt. Een oude afbeelding laat zien dat de Zuiderzee vroeger meer zandbank dan zee was. Een moderne hoogtekaart toont de diepe ligging van het gebied. Tussen de kaarten ook een foto van een bodemprofiel, door

ROUTE

Langte wandeling: 15 km.
Begaanbaarheid: houd rekening met nat gras op de dijk en schapenkeutels. Hier en daar moet over een hek geklauterd worden.
Honden kunnen niet mee in verband met schapen op de dijk.
Start: centrum Workum bij de Grote Kerk aan de Merck.
Vertrek bij de kerk en sla LA, Súd.
Súd gaat over in Sylsphaed en vervolgens Sêburch.
Bij sluis RD, Aldedyk.
Volg de Aldedyk, deze gaat met viaduct over N359, een spoorlijn en stuit vervolgens weer op N359. Volg de fietsborden naar Hindeloopen. Wandel na fietsknooppunt 96 over fietspad aan zuidkant van vaart en doorgaande weg.
Viaak voor bebouwde kom buigt pad naar links, neem vervolgens het bruggetje RA en loop via Meenscharsteeg, Tuinensteeg en Wipbrugsteeg verder.
Op T met Tuinen LA en aan het einde van de straat RA, Nieuweweg.
Wandel om kerk en langs Museum Hindeloopen, ga via Buren langs haven en verlaat Hindeloopen via 't Oost.
Buiten stadje, bij verbodsbord wandelaars, via opstapje verder lopen over de dijk.
Voor dijkhuise LA over de Nieuwlanderdijk tussen Workumer Nieuwland (rechts) en de Stoenckherne (rechts).
Via de dijk passeert u de voormalige vuurtoren van Workum, loop verder over de dijk langs It Soal naar de sluis en vervolgens terug naar start.

Jonge zeekeulpolder

In haar scriptie maakt Dorien Haagsma een onderscheid tussen bedijkingen en droogmakerijen. De eerste betreffen het indijken van opgeslibd buitendijkse waddegronden waarbij het water wordt geloosd met behulp van het getijverschil. De tweede betreffen gebieden die kunstmatig worden bemalen en waarbij de poldermolen een cruciale rol speelt. In de praktijk blijkt het onderscheid lastig. Haagsma: „Het Workumer Nieuwland is een jonge zeekeulpolder, de afwatering vond plaats via het tijverschil, maar er is van meet af aan een molen nodig geweest om de polder droog te houden.” Ook het onderscheid tussen dijken is niet altijd eenvoudig te maken. „Het dijkenstelsel rondom het Workumer Nieuwland is in feite een samengestelde ringdijk omdat het bestaat uit twee verschillende type dijken die in verschillende periodes zijn aangelegd. De Aldedyk is een oude zeedijk die aangelegd is in de late middeleeuwen om dit deel van Fryslân te beschermen tegen overstromingen. De Nieuwlanderdijk is een zeekeulpolder die in de 17de eeuw is aangelegd om land terug te winnen op de zee om zo een nieuwe polder aan te leggen. Dit type samengestelde dijkenstelsel komt vaker voor in het zeekeulandschap van het Noorden.”

De Mijn Streek-reeks Leestekens van het Landschap komt tot stand in samenwerking met het Kenniscentrum Landschap van de Rijksuniversiteit Groningen. De website www.leestekensvanhetlandschap.nl is het platform voor informatie over landschapselementen in Nederland. Iedereen kan hierop zijn kennis delen.

